

Posudek oponenta disertační práce

Autor práce: Ing. Bc. Daniel Kný

Název práce: Referenda v kontextu prohlubování evropské integrace: koncept národní a evropské identity jako perspektiva zkoumání (Praha, Vysoká škola ekonomická, 2019)

Autor posudku: Mgr. Jakub Charvát, Ph.D.
*Metropolitní univerzita Praha, Katedra politologie a humanitních studií
Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Filozofická fakulta, Katedra politologie a filozofie*

Několik desetiletí trvající projekt evropské integrace zaznamenal v průběhu svého trvání řadu inovativních prvků, které jej více či méně obohatily. Jeden z takových prvků představuje i institut (národního) referenda, které v kontextu evropské integrace poprvé proběhlo v roce 1972 ve Francii a postupem času se stává stále častější součástí rozhodovacího procesu ve vztahu k procesu evropské integrace (voliči rozhodovali jak o zapojení své země i dalších zemí do struktur Evropských společenství a Evropské unie, tak o (ne-)setrvání své země v těchto strukturách, jakožto i o ratifikaci některých významných smluv). Řada z těchto referend se navíc viditelným způsobem zapsala do historie evropského integračního projektu.

Narůstající „obliba“ referenda jako nástroje, který je součástí rozhodovacího procesu ve významných evropských otázkách (více než polovina dosud konaných národních referend o evropských otázkách se odehrála po roce 2000), tak činí tuto problematiku významným výzkumným tématem. To je navíc dále podpořeno dikcí Lisabonské smlouvy, která v čl. 10, odst. 3 přiznává občanům Unie „*právo podílet se na demokratickém životě Unie*“, přičemž „*Rozhodnutí jsou přijímána co nejotevřeněji a co nejblíže občanům*“. Význam této problematiky ostatně odráží i neustále rostoucí zájem o tuto otázku mezi zahraničními výzkumníky, jakkoli v českém odborném prostředí představuje tato problematika dosud spíše okrajové, a tedy významně pod-representované výzkumné téma.

Současně si řada (především zahraničních) akademiků (i politiků) klade otázku, zda existuje něco jako evropský *demos*. Zaměření se na analýzu proběhlých referend může tuto diskusi obohatit novým pohledem, přinejmenším v tom smyslu, že bychom si měli klást nejen otázku,

jestli existuje evropský *démos*, ale neméně relevantním výzkumným tématem je i to, zda disponujeme dostatečně efektivními nástroji, jejichž prostřednictvím by mohl být hlas tohoto „evropského lidu“ zachycen a slyšen. Do toho pak vstupuje i otázka, jak vnímat skutečnost, že negativní výsledky národních referend o evropských otázkách ve vztahu k prohlubování integrace (netýká se to tedy referend ohledně členství) se v opakovaných referendech měnily v souhlasné stanovisko většiny příslušné společnosti.

Volbu problematiky jako tématu pro disertační práci tak lze hodnotit jednoznačně kladně. Kolega Ing. Bc. Daniel Kný však nejenže zachycuje a ve své práci zevrubně představuje soudobé trendy ve zkoumané problematice, a to včetně odpovídající kritické reflexe, současně se mu daří být inovativní díky zvolenému úhlu pohledu, když ke zkoumané problematice přistupuje z perspektivy národních a evropských (kolektivních) identit. Předložená práce je logicky strukturovaná a cílevědomě směřuje k zodpovězení stanovených výzkumných otázek. K tomu mu napomáhá i teoretický model představený v podkapitole 4.3, který je vlastním přínosem autora a který je výsledkem pečlivě provedené heuristické fáze výzkumu, včetně příslušné kritické reflexe (ačkoli se představené schéma teoretického modelu jeví jako poměrně složité, což ztěžuje možnost jeho generalizace, a trochu se v něm ztrácí vliv zkoumaného fenoménu, národních a kolektivních identit, na výsledky hlasování občanů). Velmi dobrou orientaci ve zkoumané problematice a provedeném výzkumu pak autor dokládá tím, že výstižně formuluje limity zvolené perspektivy a provedeného výzkumu (zejména některá chybějící konkrétní data k několika vybraným případům), jakkoli se je snažil ve svém výzkumu překonat.

Tím se konečně dostáváme k nejvýznamnějším limitům předložené práce. Velmi dobrá, ba detailní znalost výsledků dosud provedených souvisejících výzkumů poněkud „brání“ autorovi předložené práce formulovat vlastní závěry, které jsou výsledkem jím provedeného výzkumu. Zejména se to pak projevuje tehdy, pokud se autorovi zdají jeho závěry v nesouladu se závěry jiných, jemu známých výzkumů. V takovém případě zvolil až téměř defetistický přístup, kdy na jedné straně konstatuje závěry svého výzkumu, současně ale jedním dechem dodává, že existuje možnost, že je tomu jinak, jak se můžeme dočíst v existující odborné literatuře (typicky v kapitole 4.3 a do jisté míry i v závěru práce). Tím vytváří zdání jakési neuzavřenosti prezentovaného výzkumu, respektive jeho výsledků a nechává čtenáře v nejistotě, jak to tedy ve skutečnosti je. Na jedné straně totiž text dochází v některých ohledech k jiným závěrům než jeho předchůdci, což není nutně špatně, zohledníme-li například jinou výzkumnou perspektivu, výběr případů, datovou základnu apod., na druhou stranu nepřináší dostatečně sebevědomé alternativní zdůvodnění odlišných výsledků, pouze formuluje možnost, že by to mohlo být jinak. Na jedné straně je třeba přiznat, že tím nevybočuje z dosavadní tradice české politické vědy,

kteřá se většinou stále ještě ostýchá formulovat silné závěry vlastního výzkumu, současně je ale třeba si uvědomit, že autor tím zbytečně zpochybňuje hodnotu závěrů vlastního výzkumu.

Z hlediska teoretického by pak bylo jistě velmi přínosné rovněž pokusit se pojednat zkoumanou problematiku a rostoucí počet národních referend o evropských otázkách v posledních letech v rámci diskursu „velkých teorií“ (*grand theories*), jejichž intelektuální kořeny úzce souvisí se studiem procesu evropské integrace (neofunkcionalismus, intergovernmentalismus, postfunkcionalismus), respektive zhodnotit, jak jsou schopny zmíněné teorie nedávný vývoj v této oblasti uchopit, případně vysvětlit.

Výše konstatované připomínky nicméně vnímám primárně jako jakousi zpětnou vazbu pro autora, jakkoli velmi stručnou, jak do budoucna představení závěrů svého výzkumu ještě dále precizovat. S ohledem na provedené zpracování a rozsah provedené analýzy je nicméně třeba konstatovat, že předložená disertační práce kolegy Ing. Bc. Daniela Knýho představuje relevantní, inspirativní a do jisté míry i inovativní příspěvek do odborné diskuse na zkoumané téma. Práci jako celek tak považuji za zdařilou a jednoznačně ji **doporučuji k obhajobě**.

V rozpravě u obhajoby by pak autor mohl případně pojednat o tom, jestli jsou národní referenda o evropských otázkách nástrojem pro překonání legitimačního deficitu a prohloubení evropské identity, nebo spíše tento deficit prohlubují a dále odcizují občany od evropského projektu. A dále v návaznosti na to, a současně spolu s tím, zda tato referenda představují spíše nástroj prohlubování evropské integrace, jak by si dozajista jejich obhájci přáli, nebo naopak dezintegrace Unie, zvláště s ohledem na to, že v posledních letech by se mohlo z výsledků referend v rostoucí míře zdát, že evropský *démós* je čím dál tím více „protievropský“, a každé další referendum tak představuje hrozbu dalšího potenciálního narušení evropské jednoty.

V Budapešti dne 5. srpna 2018

